

Nr 305.

Av herr **Lindhagen**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående rätt för Konungen att i vissa fall förordna om kreditspärr.

Genom proposition nr 67 har för riksdagen framlagts förslag om rätt för Konungen att i vissa fall förordna om kreditspärr. Detta lagförslag ger anledning till åtskillig eftertanke, som enligt min mening och erfarenhet icke bör underlåtas.

Förslaget vill, att riksdagens rätt att stifta civillag skall upphävas för visst fall och läggas helt i regeringens hand. Detta är påkallat såsom en krisåtgärd. Krisen ligger däruti, att Sverige i förening med förbundna stater nödgats inlåta sig i ekonomiskt sanktionskrig mot Italien. Därigenom äventyras, att personer och korporationer här och var förlora egendom, inkomst eller utkomst. Norska utrikesministern klagade nyligen i stortinget över de förluster, som de fattiga norska fiskarna tillfogats genom att de i följd av Norges deltagande i de ekonomiska sanktionerna berövats sin export av fisk till Italien.

I krig tiga visserligen lagarna. Men att offra ett riksdagsprerogativ till förmån för ett regeringens envælde är icke heller tilltalande ur konstitutionell synpunkt. Det bör ske endast i nödfall och omgärdas med de parlamentariska garantier, som stå till buds utan att omintetgöra det ändamål, som anses genom förslaget böra främjas.

Vidare må besinnas att det nuvarande folkförbundet är en ofullkomlig skapelse av en segerfred. Det är bildat av segrande stormakter icke minst i eget intresse. Dessa ha inbjudit exneutrala småstater för att hjälpa till med skapandet av ett folkförbund med försök även och framför allt till en internationell rättsordning.

Segermakterna ha sedan i stort sett behärskat folkförbundet. Deras inställningar ha blivit normgivande. De ha vägrat den även i fredstraktaten dock medgivna eventuella revisionen av fredstraktaten, såvitt den kränkt nationalitetsrätten. De ha av eget förklarligt intresse ej kunnat ännu förmås till nitälskan för nationalitetsbefrielsen i allmänhet annat än i mindre jämkningar. Därigenom och annorledes har hitintills omöjliggjorts folkförbundets fulländning och tillkomsten av en internationell rättsordning, ägnad att skapa varaktigt fred. Om de besegrade stormakterna vunnit kriget, skulle de förmodligen förfarit på samma sätt.

En särskilt svag punkt i förbundet är således, att det hitintills ej blivit grundat osminkat på sanningens makt. Det har därför måst värnas med våld eller s. k. folkförbundskrig. Sanktionerna äro vordna tillika en akilleshäla i förbundets organisation. Detta har ganska allmänt befarats redan från

början av förbundets tillkomst. De militära sanktionerna, som ställdes i spetsen helt naturligt såsom de verksammaste, ha nu redan vid första provet förvandlats till en lagruin. Självskrivet borde de kommit till tillämpning i fallet Abessinien, där ett praktiskt taget obehäpnat folk, som tillhör förbundet, småningom erövrar med hjälp icke minst av bombardemang från luften. Men det var uppenbarligen för riskabelt och synnerligen otjänligt icke minst för sanktionstaternas stormakter.

Redan vid förbundets bildande spåddes, att även de ekonomiska sanktionerna lätt kunde leda till uppkomsten av nya mot varandra fientliga militärallianser. Denna spådom svävar också nu som en mara över vattnen redan vid det första provet.

Slutligen har inträffat att folkförbundet icke blivit det maktförbund, som man hoppats. Icke mindre än tre stormakter stå utanför och en fjärde hotar med utträde.

*

Den tämligen fullständiga frånvaron fortfarande av en internationell rättsordning, byggd på sanningens makt¹ i stället för stormakternas villogårar i utsikter, synes kunna predestinera följande sammanbrott.

Den gula rasen genomlider sin organisation för att med vapenmakt hävda sitt ödesbestämda program: Asien åt asiaterna. Den latent stormakten Indien kommer förmodligen en gång att även i gärning ansluta sig därtill. Sovjet har genom sitt plötsliga inträde i folkförbundet sökt stöd hos de europeiska segermakterna mot denna uppmarsch av den gula rasen och mot det tredje tyska rikets hotelser om annexioner i öster. Inträdet har förmodligen skett även för att det stora riket behöver fred för att konsolidera sig och tillrättalägga sina svårigheter med rikets sociala revolution. Segermakterna och deras folkförbund är delvis redan sprängt genom Italiens annexionskrig mot Abessinien, en följd tilläventyrs även av ouppfyllda löften vid Italiens utträde under världskriget ur centralmakternas allians in i ententemakternas led. Nu resa sig åskmoln vid horisonterna med varsel om nytt europeiskt centralmaktsförbund, som riktar sin udd både mot Sovjet, Engelska imperiet och Frankrike, nämligen mellan Tyskland, Italien, Polen och i världskriget besegrade småstater. Denna konstellation kommer icke heller att förakta ett tillfälligt samgeående med den gula rasen. Under tiden hålla sig Nordamerikas förenta stater borta från Europas uppmarsch på skilda fronter, vilka ej hota dem. Så mycket mer intresserade äro de För-
enta staterna att blanda sig även med vapenmakt i den gula rasens emancipation. Den »gula faran» och den »vita olyckan» hota att stå öga mot öga med varandra.

Inför en sådan uppmarsch är folkförbundet ur spelet. Det gäller då för

¹ Jämför herr Flygs m. fl. motion i andra kammaren om Sveriges utträde ur folkförbundet, mina motioner 1—6, 230 och 231 i första kammaren 1936, konstitutionsutskottets utlåtanden nr 1—3 samt kamrarnas debatter den 19 februari 1936.

mindre stater, särskilt skandinaverna, att icke låta binda sig oöverlagt, ja kanske låta sig tvingas att gå med någon av dessa stormaktsgrupper även i vapenkrig. Allra minst böra de få sken av, att vi en gång förbundet oss att värna om segerfredens folkförbund och därmed i stormakternas kapp- löpningar råkat denna gång hålla på Englands och Frankrikes häst med plikt att följa dem in i den stora olyckan med dess ovissa skickelser.

*

Riksdagen bör därför, såvitt jag förstår, innan den fattar beslut i anledning av den förevarande propositionen kräva besked om regeringens uppfattning av situationen och särskilt, huruvida England och Frankrike nu under trycket av många besvärigheter nödgats uppgiva effektivt försvar för Abessinien och således överlämna det obeväpnade folket åt sitt olycksöde efter en tretusenårig självständighet.

*

En annan sak är, att det väl ej kan vara riktigt, att vissa enskilda svenska undersåtar, personer och organisationer, slumpvis brandskattas för stormakternas kapplöpningar till skillnad från andra svenskar. Propositionen synes mig därför böra *kompletteras* med en lag om, att bevisliga förluster genom sanktionstributer skola gottgöras av allmänna medel.

*

Under sådana förhållanden bör väl slutligen den begärda lagen endast antagas för ett år i sänder. Det är svensk praxis att i vida mindre trängande fall inlåta sig endast på en provisorisk lagstiftning. Därigenom vinnes den tryggheten, att regeringen varje år måste återkomma med propositioner, som taga hänsyn till det nya läget, vilket annars blir svårare för riksdagen att åstadkomma inför vilken regering som helst. Den åberopade finska lagstiftningen i ämnet synes gå en medelväg. Den stadgar att om riksdagen upphäver lagen kan däremot ej resas något veto. En från svensk lagstiftnings praxis knappast eftersträfvansvärd medelväg.

*

Skulle det ofullständiga folkförbundet nu i stället för att utvecklas till en varaktig rättsorganisation gå under för tillfället i tidens bränningar, skulle jag för min del vilja uttala den förhoppningen, att i avvaktan på bättre tider förbundet dock stod kvar såsom en sammanslutning under väntetiden för dess nuvarande humanitära inrättningar genom internationell hälsovård med mera dyligt.

*

På grund härav yrkas,

att riksdagen ville,

1) efter infor drande av upplysningar om situationen eventuellt redan nu antaga det av Kungl. Maj:t framlagda lagförslaget om kreditspärr mot Italien, att dock gälla endast tills vidare till den 1 juli 1937;

2) hos Kungl. Maj:t anhålla — såsom komplement till nämnda lag — om framläggande av lagförslag, helst redan till denna riksdag, varigenom bevisliga förluster, som tillskyndas enskilda — personer och organisationer — i följd av Sveriges deltagande i de ekonomiska sanktionerna mot Italien, skola ersättas dem av allmänna medel.

Stockholm den 25 februari 1936.

Carl Lindhagen.
